

ŞUŞANIN İŞIQLI ÜNVANLARINDAN BİRİ

Bu, Vaqif Hüseyn oğlu Hüseynovdu

Nə vaxtdı düşüncələrə qərq olmuşam. Bir yolun ucundan tutub uzaqlara, indi əlim çatmayan, ünüm yetməyən, amma yuxularımdan çıxmayan ünvana tərəf getməyə çalışmışam. Təəssüf ki, ayaq üstdə olsam da, o yol üzümə bağlıdır, gedə bilmirəm. Gedə bilmədiyim bu yol köhnə kişilərin dediyi bir ünvana, yəni Qalaya gedir. Bu qalaya Şuşa qalası da deyirlər, Şuşa da deyirlər, Azərbaycanın incisi də deyirlər... Və bütün bu deyilənlər heç nəyi dəyişmir, yol hələ ki, bağlıdır. Sadəcə, biz varıq, xeyallarımız, düşüncələrimiz var və bir də bizim içimizdə o torpağa, o bölgəyə, o yerin adamlarına yaxşı tanış olan, sayılan, seçilən, önə çıxan insanlarımız var... Bax, elə məni düşüncələrimdən qoparan, çəkib bu günə gətirən də həmin insanlardan biridi. Mən onu şuşalı günlərimdə tanıdım. Onda 1986-cı il idi və mən Şuşa şəhərində dostlarla birlikdə toplaşmış İsa bulağına etmək barəsində müzakirə aparırıdık. Elə söhbətimizin şirin bir məqamında kənardan yaxınlaşan bir nəfər diqqətimi çəkdi. Mən orta boylu bu adamın çöhrəsindəki təbəssümdən, yerindəki özünəməxsusluqdan özüm də bilmədən diqqətimi ona yönəltdim. Kənara baxdığımı hiss edən ilhami bəy çevrildi və kimə baxdığımı şuşalı vəhmi ilə göyde tutdu. Və asta bir səslə dedi:

- Vaqif müəllimdi...
İlk dəfə adını bax, belə eşitdim Vaqif Hüseynovun. Bizim dayandığımız yere yaxınlaşanda çox səmimi və içdən gələn salam verdi, hər birimizlə görüşdü. Təbii ki, məni, yəni Şuşaya qonaq gəlmiş bir qələm adamını xüsusi bir münasibətlə qonaq da dəvət etdi...

Bu hadisədən bir xeyli illər keçdi. Və həyat elə gətirdi ki, mən onunla tez-tez görüşməli, baş verən hadisələri dəfələrlə müzakirə etməli oldum. Çünki Qarabağ yavaş-yavaş "daş" müharibəsinə qədəm qoyurdu. Hadisələr öz məcrasından çıxmağa istiqamət götürmüşdü.

Haşiyə: Vaqif Hüseyn oğlu Hüseynov 1944-cü ilin fevral ayının 28-də Şuşa şəhərində anadan olub. Elə orta məktəbi də bu şəhərdə başa vurub. Sonra Bakıya üz tutub. Politexnik İnstitutunu 1967-ci ildə bitirərək təyinatla indiki Goranboy rayonuna işləməyə göndərilib. Sonra Sovet ordusunda xidmət edib. Ordudan dənəndən sonra Ağdam və Şuşa şəhərlərində müxtəlif təsərrüfat rəhbəri vəzifələrində çalışıb. 1976-cı ildən isə bütün həyatını doğulduğu şəhərə bağlayıb. Təkcə rəqəmlərin diliylə ifadə etsək, 11 il Şuşa şəhər Xalq Deputatları Sovetinin İcraiyyə Komitəsinin sədri olub. 1987-ci ildə partiya işinə irəli çəkilib. 1990-93-cü illərdə yenidən şəhərin rəhbərliyi ona tapşırılıb. 1993-cü ildən isə rayon icra hakimiyyətində icra başçısının

Şuşa şəhəri üzrə nümayəndəsi təyin olunub. O həm də Sosial İdarəetmə və Politologiya İnstitutunu da bitiribdi. Şuşada olarkən musiqi təhsili də almış, yaxşı tar çalmağı da var. Bütün bunlar onun həyat fəaliyyətinin kiçik bioqrafiyasıdır. Əslində isə...

1988-ci ilin yanvarından başlayaraq, Dağlıq Qarabağda hadisələr öz iştiraklarını açıq-aşkar büruzə verməyə başlamışdı. Bunu daha çox vilayət ərazisində məsul vəzifələrdə işləyən azərbaycanlılar, xüsusilə Şuşa rayonunun və şəhərinin məsul işçiləri hiss edirdilər. Çünki Xankəndinə tədbirlərə gedəndə qarşılaşdıqları ögeylik, soyuq münasibət, hətta yerli-yersiz replikalar gizlin oynanılan tamaşanın ayrı-ayrı səhnələrini üzə çıxarırdı, bu da böyük bir ssenaridən xəbər verirdi. Bunu görməmək, duymamaq mümkün deyildi. Odur ki, Şuşa şəhərində ermənilərin ev tikmək və yaxud qeydiyyatda düşmək istəklərini, onların niyyətini əvvəlcədən duyan şəhər sovetinin sədri tərəfindən elə qurulmuşdu ki, bu da ermənilərin Şuşanı tərk etmək və say baxımından Şuşada azalmağa şəraiti yaratmışdı. Fikrimizi çılpaqlığı ilə ifadə etsək, artıq Şuşa ərazisində 1979-cu ilin rəsmi rəqəmləri ilə müqayisədə ermənilərin sayı əvvəlki 10 ilə müqayisədə 5 faizdək azalmış, azərbaycanlıların sayı isə 5 faiz artmışdı. Bu tendensiya davam etdirilsə Muxtar Vilayətin statusu suai altına düşərdi. Bütün vasitələrlə ermənilərin Qaladan çıxıb getməsinə təkan verən şəhər sovetinin sədri Vaqif Hüseynov bu fəaliyyətinə görə, vilayət partiya komitəsinin rəhbəri Boris Gevorkovun göstərişi ilə partiya cəzasına layiq görüldü. Lakin aldığı "təhmət" Vaqif müəllimi tutduğu yoldan çəkəndirmədi. Çünki o, torpağına, Qalaya bağlı ziyalı idi. Baş verənlərin hara istiqamətləndiyini duyurdu. Gördüyü işlərin mayasında torpaq sevgisi, Azərbaycan tarixinə, Şuşanın Azərbaycana məxsus olmasına verdiyi önəm xüsusi yer tuturdu. Ona görə də məhz onun təşəbbüsü ilə şəhərin girişində, Şuşanın qala divarlarında "Şuşa" sözü çox möhtəşəm bir şəkildə işlənib yerləşdirilmişdi. İndi Şuşanın şəkillərindəki bu söz bu diyarın həqiqətən bizim olduğunu sübut edən əyani faktdır.

... Şuşalı günlərimə qayıdanda təbii ki, öncə yadıma düşən hadisələrdən biri də Ulu Öndərin 1982-ci ildə Vaqif poeziya günlərinin açılışı ilə bağlı Şuşaya etdiyi səfərdi. Məhz bu səfərin təşkili, onun yadda qalan olması təkcə ədəbiyyatımızın deyil, həm də Qarabağımızın tarixində xüsusi yer tutması gün kimi aydın bir həqiqətdir. Ulu Öndər hələ 1979-cu ilin yanvar ayında Xankəndində dəmiryolunun istifadəyə verilməsi ilə bağlı etdiyi səfər zamanı Vaqif müəllimə də onu yaxından görmək, dinləmək nəsb olmuşdu. Həmin görüşlərdən söz düşəndə Vaqif müəllim böyük qürur hissiylə vurğulayır ki, Ümummilli liderimizin Qarabağa hər səfəri vilayət rəhbərlərini, onların başbilenlərini möhkəmcə silkələyirdi. Onlar Heydər Əliyevin qarşısında elə bir görkəm alırdılar ki, kənardan baxanda bu durum azərbaycanlı vətəndaşlarımıza xüsusi bir zövq verirdi. Çünki biz onda daha ürəkli, daha arxalı olduğumuzu, ermənilər isə daha yazıq duruma düşdüklərini anlayırdılar.

Haşiyə: Hələ 1988-ci ilin ilk aylarında, ermənilər ərazi iddiaları ilə bizə qaşı baş qaldıranda Şuşa rayon Partiya Komitəsinin I katibi olan Niyaz Hacıyevin razılığı ilə Şuşa şəhər Sovetinin sədri Vaqif Hüseynov o vaxtkı Ali Sovetin sessiyası üçün xüsusi bir təklif hazırladı. Həmin təklifin məqsəd və məramı Respublika Ali Soveti tərəfindən Dağlıq Qarabağın muxtariyyət statusunun hüquqi əsaslandırılmaları ləğv edilməsi idi. Vilayətin statusu o vaxt ləğv olunardsa, ermənilərin olmayan vilayətin Ermənistanla birləşdirmək təklifi iflasa uğrayar, separatizm ocağından dinc yolla köçməsinə şərait yaranardı. Təəssüf ki, həmin təklifi Ali Sovetin 11-ci çağırış VII sessiyasının gündəliyinə daxil etmədilər. Bunun da günahkarı o vaxtkı respublika rəhbəri Əbdürrəhman Vəzirov idi. Və təəssüf ki, bizim bu qətiyyətsizliyi-

miz Ermənistan Ali Sovetinə imkan verdi ki, muxtar vilayəti öz tərkibinə daxil etmək barədə 1 dekabr 1989-cu ildə qərar qəbul edib Moskvaya göndərsin. Necə deyərlər, biz burda da gecikdik. Yalnız 1991-ci il noyabr ayının 26-da Respublika Ali Soveti DQMV-nı ləğv etdi ki, bu qərar da arxadan atılan daş idi.

Daha bir haşiyə: Şuşa şəhərinə rayon tabeli statusunun dəyişdirilərək vilayət tabeli şəhər statusunun verilməsi də məhz Vaqif müəllim tərəfindən qaldırılmış məsələ idi. Bu məsələdə qətiyyət göstərən Vaqif Hüseynov çətinlikləri dəf edərək, nəhayət ki, öz istəyinə çatdı. Rayon mərkəzi olan Şuşa həm də müstəqil şəhər statusuna 7 fevral 1991-ci ildə qovuşdu. Bu tarixi hadisə idi. Artıq Dağlıq Qarabağ ərazisində vilayət tabeli iki şəhər mövcud idi. Onlardan biri Xankəndi idi, ikincisi isə Şuşa oldu.

Bəli, hadisələrin inkişafı göstərirdi ki, o vaxtkı ölkə rəhbərliyi Dağlıq Qarabağ problemini çözməyə qadir deyil. Qarabağın həm dağlıq, həm də aran

bölgələrində hadisələrin inkişafı getdikcə daha kəskin xarakter alırdı. Demək olar ki, hər gün dinc sakinlərimiz şəhid olur, kəndlərimiz, evlərimiz "qrad" atəşinə məruz qalır, yollarımız bağlanırdı.

Belə bir vaxtda yaranmış şəraitin son dərəcə təhlükəli olduğunu açıq şəkildə təsvir etməklə həm ölkə, həm respublika rəhbərliyinə edilən müraciətlər, göndərilən teleqramalar da məhz Vaqif müəllim tərəfindən hazırlanırdı. Onlardan biri də 16 dekabr 1990-cı ildə Şuşa ağsaqqalları

adından Azərbaycan Ali Sovetinə göndərilən müraciətin son cümləsi belə idi

"...Şuşalılar, Dağlıq Qarabağın bütün əhalisi Sizi köməyə çağırır! Qeyrət vaxtıdır!... Amma Bakıda hakimiyyət davası gedirdi. Torpaqların taleyi isə başlı-başına buraxılmışdı. Respublikada, elə Şuşanın özündə də cəbhəçi-portoqrat qarşdurması hər gün kəskinləşirdi. Zaman və onun içərisində cərəyan edən hadisələr isə Şuşanı süquta doğru çəkib aparırdı.

Şuşanın işğalından sonra Bakı şəhərində Vaqif müəllimə daha məsul işlər tapşırıldı. O rayon icra hakimiyyətindəki vəzifəsi ilə yanaşı həm də 1995-ci ilin noyabrında ölkə parlamentinə keçirilən seçkilərdə sədri olduğu 124 sayılı Şuşa-Cəbrayıl-Xocalı-Xocavənd-Füzuli seçki dairəsində bütün bacarığı və vətəndaş qətiyyətilə seçicilərin, eləcə də rəhbərliyin etimadını doğrultdu. On beşədək namizədin son dərəcə gərgin mübarizəsi şəraitində keçən bu seçkilərdə namizədlərdən ən layiqlisi olan Polad

ayında Avropa Şurasında Azərbaycan nümayəndə heyətinin tərkibində ermənilərin işğalçı, separatist siyasətin ifşa edən çıxışı, 1999-cu ilin may ayında mərhum Mutruz Ələsgərovun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətinin tərkibində fəal iştirakı, bu səfərdə şuşalı elmlər doktoru, mərhum Saleh bəyin ermənilərin murdar xislətini tutarlı faktlarla açıb ortaya qoyan "Armyanstvo" kitabının yayılmasının təşəbbüsçüsü olması, 2001-ci ilin noyabrında Berlinədə Fredrix Ebert Fondunun Qafqazda münaqişələrə həsr olunmuş konfransının işində tutarlı faktlara əsaslanan anti-erməni işığı, nəhayət, 2002-ci ilin iyun ayında Azərbaycanın AŞPA-dakı nümayəndə heyətinin rəhbəri olmuş möhtərəm prezidentimiz İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı icmasının nümayəndə qrupunun tərkibində Şurada keçirilən mətbuat konfransında icmanın adından müəllifi olduğu bəyanatı səsləndirməsi ilə öz prinsipiallığını, əsl şuşalı xarakterini ortaya qoya bilmədi. Nəhayət, 2015-ci ilin sentyabrında ATƏT-ni Varşava şəhərində keçirilən çox önəmli konfransında "Qaçqınlar və məcburi köçkünlər" məsələsinə dair tutarlı çıxışı ilə öz mövqeyini bir daha diqqətə çatdırmışdı.

Vaqif Hüseynovun Qarabağ problemi ilə əlaqədar mətbuat səhifələrində öz fikirlərini, mövqeyini ardıcıl bildiren çıxışları da onun həm vətəndaş mövqeyini, həm də şuşalı kimliyini əyani göstərən şərtlərdən biridir. Ona görə də bu gün özünün ziyalı ailəsi ilə seçilən Vaqif Hüseynovun övladları - oğlu, Əməkdar artist, prezident mükafatçısı Anar Şuşalını yaxın və uzaq ellərdə hər kəs yaxşı tanıyır. Qızı Fidan xanım göz həkimi, oğlu Hüseyn ali təhsilli energetik, kiçik oğlu Üzeyir bəy ali təhsilli iqtisadçı, xanımı isə riyaziyyat müəlliməsidir. Bu işıqlı ailənin nəvələri də həmin yolun nurunu artırmaqdadır. Necə deyərlər, ot kökü üstə bitir. Bütün ailə bu günlər həm də Vaqif müəllimin 75 illik yubileyini qeyd etmək vaxtı ilə yaşayır. Düşünürəm ki, fevralın 28-i Vaqif müəllimi tanıyıb sevənlərin hər biri üçün yadda qalan tarixdi. Bu tarix mənim üçün də əzizdi. Axı Şuşadan tanıdığım bir ziyalının doğum günüdür. Yubileyin mübarək, Vaqif Hüseyn oğlu!